

ZPRAVODAS

ostravské pobočky Genealogické a heraldické společnosti v Praze

Viktor PALIVEC

HERALDICKÁ SBÍRKA

Mluvíme-li o sbírkách z oboru heraldiky, máme na mysli především onu část znakovědy, která se zabývá vyhledáváním a shromažďováním různých znaků, jejich identifikací a zhodnocováním a po určitém speciálním třídění ukládání v souhrnný celek.

V tom smyslu měli bychom tu mluvit např. o starobylých sbírkách znakových našich i cizích v tzv. erbovnících, armoriálech, štambuších, ale i o dílech vydaných tiskem nebo jakoukoli reprodukcí, pokud obsahují určité komplety znaků s udanými jmény, predikaty, genealogií rodů a rodin. My však nebudeme zde mluvit o Paprockého Diadochu nebo Siebmacherově, Widimského, Ströhlově či jiné znakové sbírce, ač by i toto vše bylo jistě neméně zajímavé v poznání a zhodnocování, ale o sbírce individuální, takové, jejíž části a celek vznikaly dlouholetou sběratelskou činností jedince.

Jako každý sběratel některého tématického okruhu má svá pravidla vyhledávání, sbírání, pořádání a kolacionování sbírky, má je také sběratel heraldických artefaktů, v našem případě převážně jen listinných, papírových. Pak je třeba si uvědomit, že celá akce se značnými nároky na trpělivost a obětavost rozpadá se nam do několika hlavních částí. Naznačili bychom je asi v těchto heslech:

1. vyhledávání
2. diagnostikování
3. blasonace
4. třídění a uspořádání

Pokud jde o první bod - vyhledávání - jsou pro sběratele heraldiky možnosti nejrozumnější. Především jsou to originální prameny a heraldická literatura. Tato ovšem sama o sobě bývá jako nepostradatelná součástí našich sbírek v tzv. části dokumentární, dokladové a ověřujeme si v ní jednak rozhled v oboru, jednak konfrontujeme jí správnost nebo chybnost určitých detailů erbovních, jako úplnost, pojetí, rodové difference, kresbu apod. Patří sem literatura naše i cizí, vydaná v řadě minulých let, bohužel dnes dostupná zpravidla jen ve velkých knihovnách a archívech. V poslední době se

se některé takoveto dokumenty rotaprintují, např. Pilnáčkovy moravské a slezské rody, takže jsou i pro sběratele dostupné koupí.

Při vyhledávání znaků nám poslouží také různé tisky historické, topografické, vlastivědné, v nichž se znaky objevují. Často to bývají znaky měst a obcí v památečních publikacích /jubilejních/, ale i díla o našich hradech a zámcích /Sedláček, Menclova/, klášterech, kostelích, nadacích apod. Jsou sběratelé, kteří se pídí po kdejakém erbu ať již z časopisů, revu, novin, reklamních výrobků, vždy však s určitým risikem, že ta která reprodukce není zcela správná a úplná; často je i zkreslená a tedy chybná. Je nespornou výhodou, je-li sběratel sam kreslířem a může-li kdykoliv spatřený znak transkribovat na čtvrtku papíru, včetně pastelových barev. U méně zručných kreslířů často pomáhá obkres erbu na pausovací papír, anebo předem připravená znaková šablona, do níž se vkreslují jen štítová znamení a součásti klenotu.

Druhá část sběratelské činnosti v heraldice patří tzv. diagnostice erbů. Patří jistě k neméně důležitým partiím znakověznalství.

Diagnostika či poznávání erbů má v podstatě dvě části. V naší odborné literatuře mluví o nich poměrně podrobně jako jediný August Sedláček, a to ve své Českomoravské heraldice /1. díl, s. 371/. Domnívám se, že není důvodu tento názor zásadně neakceptovat, i když by bylo třeba jej konfrontovat s autorovým názorem o tzv. historizování erbů.

Sedláček tu za prvé zdůrazňuje, že je velmi důležité poznat, které zemi, rodině nebo místu ten který erb patří. Odvolava se na paměť, ale i na materiál. Je zajímavé, že již v roce 1900 doporučoval sestavit heraldický diagnostický klíč, např. na způsob botanických klíčů, pro jednotlivé země, ovšem až po důkladném probrání veškeré látky, což jak dodává, je "práce jednoho živobytí".

Jako druhý bod tu zmíněný heraldik uvádí pro diagnosu erbů odpověď na otázku, do které doby ten který erb náleží. Otázka se rozpadá na dvě části, z nichž první zní: v které době erb povstal /datum erbovního listu, event. změn/ a druhý, kdy byl předložený erb erl kreslen, malován nebo vytesán. V obou případech má pomáhat zkušenost a cit badatelův. Tak u první části otázky je při zobrazení erbu třeba pilně přihlížet k tvaru štítu v rozličných dobách, k přilbě, přikryvadlům a stylizaci jednotlivých částí.

Třetí část našich instrukcí se týká blasonace. Slovo blason je původu francouzského, kde značí nejen pouhý popis znaku, ale celou uzavřenou část heraldiky. Postupuje se vždy podle určitých přesných pravidel. Blasonace má svou specifickou terminologii a postupový, směrový pořádek co do stran, tvaru a stylu štítu, jeho polí, barev a znamení, mluví o přilbách, klenotech, krydlech, hodnotných odznacích, vedlejších částech, heslech atd. Smysl blasonace je v tom, že podle udaného popisu erbu má být jasné, jak vytvořit obraz erbu v kresbě bez jeho výtvarného vzoru. Autentická blasonace je zpravidla zachycována v erbovních listech, které jsou pro heraldika vždy dobrým pramenem. Jak jsme již řekli, má blasonace svá pevná pravidla a je na badateli, aby je dobře ovládal pro přicházející praxi. Každá heraldická příručka je uvádí, a proto se jini nebudeme blíže zabývat.

To vše, co jsme až doposud pověděli nebo naznačili, přichází k praktickému upotřebení v čtvrté části našeho rozvrhu, tj. v třídění a uspořádání heraldického materiálu. A o této části, týkající se našich sbírek a činnosti sběratele, promluvíme obšírněji.

Nejprve je nutno si ujasnit několik hlavních principů. Převším je třeba přihlídnout k druhovým skupinám heraldiky. Obecně dnes rozeznáváme a sbíráme heraldiku:

1. státní, tj. státní znaky, ale i jednotlivé části statu, země, državy,
2. městskou, tj. znaky měst a obcí,
3. rodovou, tj. znaky rodů, rodu, i jednotlivců
4. cechovní, tj. znaky starých řemeslnických cechů a bratrstev,
5. církevní a řádovou, tj. znaky církevních institucí, hodnostářů, duchovních a rytířských řádů,
6. občanskou, tj. znaky osob občanského původu, měšťanů bez nobilitačního listu, osobní značky a signa.

Patřily by sem i různé odznaky a emblémy, které se mohou dělit opět podle výše uvedeného schematu. Samostatnou skupinou, ač náležela svou genezí vždy mezi heraldiku, je dnes vexilologie, tj. nauka o barvách a tvarech praporů, korouhví, standart států, korporací, branných útvarů apod.

Toto je jedno dělení. Druhé, které zvláště dnes nabývá významu s všeobecnou oblibou starožitností a jejich imitací, je dělení heraldiky na:

1. klasickou,
2. užitou /aplikovanou/.

Do první skupiny, klasické, zařazujeme erby historické, existující od давých dob s dokladovou dokumentací a získání. Nároky na jejich popis jsou přísné a přesné podle heraldických pravidel, dobových slohů a tvarů; práce s nimi je odborná a náleží v rámci celé disciplíny do pomocných věd historických. Do druhé skupiny zařazujeme erby nebo jejich části, které vznikají převážně v současné době. Výjimku tvoří znaky městské, které navazují jednak na tradici starých městských znaků, jednak jsou nové s pouhými prvky a znamením z různých oborů lidské činnosti /stavby, ozubená kola, klasy aj./. Tyto erby, pokud dodržují staré heraldické regule a náležitosti, blíží se vlastně první skupině erbů klasických. Podobně tak platí i pro znaky státní, zvláště mladých, vývojových států, které vznikají rozpadem bývalých koloniálních držav nebo přeměnou státního zřízení.

Typická užitá heraldika aplikuje jen některé části znakové /nejčastěji štít/ buď k emblému podniku, závodu, korporace, výrobku v novodobé stylizaci. Můžeme však sem vsunout i historický znak rodu, města, země, statu, jak vidíme např. na odznacích klubů a společností.

Ještě je tu další dělení sbírky, a to na:

1. heraldiku všeobecnou,
2. heraldiku tematickou.

V první skupině jsou zastoupeny všechny druhy heraldiky, ve druhé, která odpovídá dnešní sběratelské oblibě, jsou sbírky uspořádány tematicky, tj. podle určitého námětu /člověk, zvíře, kříže, hvězdy, mluvící znamení apod./.

Nejjednodušší třídění heraldické sbírky je třídění jmenné. Spočívá v tom, že u každého znaku známe jméno, jeho

nositele, erbovníka nebo města. Sled řazení je abecední, přičemž je třeba dodat, že u rodové sbírky přechodně přihlížíme ke jménu a pak teprve k predikátu. Jen tam, kde jméno není uvedeno, třídíme podle predikátu. Např. Ctibora Tovačovského z Cimburka řadíme v abecedě pod Tovačovský. Když ovšem známe jen pány z Cimburka, řadíme je pod heslo z Cimburka /k předložce "z" se nepřihlíží/. Osvědčují se též křížové odkazy, tzn. jméno odkazat na predikát a naopak. Jednotlivé listy záznamů signujeme od jedničky výše ve skupinách označených písmeny velké abecedy /A l/. Jmenné řadení má výhodu v tom, že víme, jaký erb měla ta která osoba; nevíme však, má-li erb po ruce, které osobě podle jména náleží. Tomu může odpomoci druhé, odbornější třídění a řazení - systematické.

Jeho zakladatelem a propagátorem u nás byl známý heraldik Vojtěch Kral z Dobré Vody. Použil k tomu některé cizí prameny, z nichž odkazuje zvláště na Hefnerovu starobavorskou heraldiku a také na práci Dethlefa Biedermanna - Neues heraldisches System für Wappensammlungen, která byla vydána v Drážďanech roku 1870.

Král doporučuje uspořádat heraldickou sbírku podle ohrazců a znakových figur asi v tomto, ovšem stručném, pořadí:

- A. Figury heroltské, povstale z různých rovných, lomených a křivých čar /štít půlený a dělený vodorovně, kosmo a šikmo, čtvrcené a jejich kombinace i obrušba/.
- B. Figury obecné, tj. přirozeně životné /člověk, zvířata, rostliny/, přirozeně neživotné /pozemské a nadpozemské/, nadpřirozené /vyšší bytosti, obludy a potvory, báječna zvířata/, umělé /zbraně, oděv, nástroje, nářadí, stavby, koule, kříže, hvězdy, písmena apod./.

K této soustavě patří dva rejstříky, a to jmenný, ve kterém spojujeme se jménem znak osoby, jíž náleží, a věcný, ve kterém dostáváme odpověď na otázku, komu patří znak, jehož obraz je před námi. Tato soustava Králova se signuje tím, způsobem, že si pořídíme nejprve celkový rozvrh soustavy, jak je výše uvedeno, a označíme si ji číslky a písmeny /signaturami/. Např. A. figury heroltské, B. figury obecné. Pro další podrobnější dělení použijeme číslic římských, arabských, malých písmen abecedy, příp. krátkých hesel. Např. B I l /nebo člověk/ značí list se znakem patřícím do figur obecných /B/, přirozeně životných /I/, skupiny člověk/l/. Takováto označení musí korespondovat mezi celkovým rozvrhem soustavy a jednotlivými stejnými čísly napsanými v horním rohu každého listu se znakem. Ve sbírce pak odkazujeme číselně z rejstříku na příslušné listy.

Zbývá ještě upozornit na třídění tematické. Je dnes oblíbeno a podoba se způsobu třídění některých jiných sbírek /filatelie, filokartie, filumenie aj./. Sběratel shromažďuje pouze znaky s vyhraněným motivem. Námět může být různý. Např. zvířata, rostliny, hvězdy, patroni a jejich atributy, písmena, stavby, zbraně aj. U nás zatím ještě nemáme takovýchto sbírek mnoho. Publikováno bylo jen několik příkladů /růže, ryby, květiny, hornické emblémy/. Nedávno se pokusil o takovouto tematickou sbírku dr. Herbert Ewe,

městský archivář ve Strahlsundu, v práci *Schiffe auf Siegeln* /Rostock 1972/. Neslo jen o znaky měst nebo rodů, ale o námořní lodě zobrazené i na pečetích. K takovéto sbírce není potřeba pomocných rejstříků, stačí uvnitř ukládat monotematické jednotlivé listy jen podle jmen erbovníků nebo měst. Nejvýše možno třídit podle toho, je-li znamení samo na štítu nebo objevuje-li se vícekrát či ve společenství dalších znamení.

Ani však tato třídění nejsou zcela vyčerpávající. Možná také třídit např. chronologicky, tj. podle stáří znaku /vznik/, anebo regionálně a topograficky, tj. podle krajů a míst, nebo třídit podle zemí a kontinentů, podle vymřelých a žijících rodů, podle výtvarného provedení a techniky, podle nálezů atd. Z novodobých třídění materiálů v heraldice podal pozoruhodný návrh nedávno Ing. Viktor Genttner. Svůj systém zakládal na kvantitativním hodnocení historických záznamů. Manipuluje s děroštitkovou metodou, která se zdá být vhodnější při vyjádření všech technicky převoditelných údajů na čísla. V těchto číslech vyjadřuje:

- a/ územní prostor výskytu a panství,
- b/ datum dokumentu a jeho druh, pořadník pramenů, stránkování,
- c/ tvar štítu, helm i korunky, dělení štítu ve všech kombinacích,
- d/ barvy,
- e/ figury ve štítě i v klenotu,
- f/ přikryvadla,
- h/ titulatura nositele i jeho sídlo.

Toto třídění je však ještě "in statu nascendi" a jeho podrobný popis s navodem k použití bude možno využít až po diskusích o něm a po sjednocení názorů. Tento návrh vyšel pod názvem "Početní metody v heraldice a genealogii" v *Listech GHSP*, IV/6, 1977.

Povíme si však ještě něco o dvou závažných okolnostech, kterých je třeba dbát při pořádání každé heraldické sbírky. První je odpověď na otázku, jak vypadá jednotlivý list s erbem. Odpověď úzce souvisí s druhou otázkou: jak takovéto listy ukládáme.

Objem heraldické sbírky se skládá z jednotlivých listů tvrdšího papíru, na nichž jsou hořejšími okraji přilepeny reprodukce znaků, není-li ovšem erb přímo vykreslen na papíře. V hořejším rohu papíru je napsána signatura příslušného třídění. Pod znakem pak uvedeme:

- a/ jméno nositele erbu nebo rodu, jemuž znak náleží,
- b/ popis /blason/ erbu podle heraldických pravidel včetně znakových /polepsení, rozhojnění/,
- c/ dobu vzniku znaku nebo prvního objevení se,
- d/ stručné dějiny rodu nebo jednotlivce, města apod., jemuž znak náleží,
- e/ dokumentace a literatura, tj. kde je o erbu psáno, kde byl vyobrazen nebo se nalézá /kostel, hřbitov, hrad, zámek, tisk, předmět, mince, medaile, pečeť, pohlednice apod., příp. kdo znak navrhl a kreslil či fotografoval a v které době,
- f/ ostatní poznámky /dar, koupě apod./.

Jednotlivé tyto listy z kteréhokoliv třídění zakládáme do tuhých desek, na nichž, protože jich bývá více než jedny,

vyznačujeme bližší údaje o obsahu. Např. v jmenném třídění písmena abecedy, v systematickém třídění jednotlivé druhy skupiny, v tématickém námětová hesla. Je pochopitelné, že sbírku udržujeme v čistotě a v suchu, neméně dobře působí pěkný estetický vzhled a grafická úprava /podtext psaný strojem/. Nejdůležitější ovšem je to, že takto účelně upravená a uspořádaná sbírka je připravena pohotově kdykoli podle potřeby posloužit a sběrateli nadto poskytuje nejen mnohé potěšení a radost, ale slouží též jako účinný prostředek k sebevzdělání a kulturnímu rozhledu.

Vladimír ROLINC

PŘÍSPĚVK K METODICE BĚDÁNÍ V RANÉ GENEALOGII

I. Úvod

V moderní genealogii je současné využívání poznatků z dokladů matričních i nematričních jedním ze základních pravidel genealogického bĚdání. V novodobé genealogii 19. a 20. století mají vzájemné vazby mezi těmito dvěma skupinami většinou význam kontrolní. Matriky jsou v té době všestranně velmi dobře fundovány potřebnými fakty a umožňují již samy o sobě celkem dobré výsledky bĚdání. Jiná situace je v období rané genealogie /před rokem 1785/. Matriky ne vždy časově pokrývají období 17. a 18. století - jsou zpĚtně postupně ochuzovány o důležité průkazní údaje /o domovní čísla, zaměstnání, údaje o vzájemných rodinných vztazích/ a někdy i o potřebnou přesnost, takže nemohou již být výlučným pramenem bĚdání. Význam nematričních dokladů má právě v tomto období nezastupitelnou specifiku, pokud se v určitých obdobích nestávají vůbec jediným zdrojem informací.

Proto znalost vnĚjších i vnitřních vazeb nematričních dokladů je dnes naprosto nezbytná pro odpovědnĚjší genealogickou práci.

II. Základní třídĚní nematričních dokladů

Vcelku rozeznáváme dvě hlavní skupiny nematričních dokladů:

1. nematriční doklady všeobecnĚ platného charakteru,
2. nematriční doklady lokálního významu.

Pro vytváření všeobecnĚ platných pravidel pro metodiku bĚdání v období rané genealogie nám samozřejmě může v prvé řadě pomoci skupina prvnĚ jmenovaná. V daném časovém období jsou z ní pro nás na MoravĚ rozhodující následující katastrální doklady:

- a/ I. lánova visitace z roku 1656 /zachovaná jen v odkazech dokladů níže uvedené skupiny b.
- b/ II. lánova visitace z období 1669 - 1679

c/ Rektifikace lanových rejstříků 1749 v tzv. Fassions-Tabellen /dále jen FT/

d/ Befunds-Tabellen /dále jen BT/ z r. 1750 - 1756

e/ Urbarialní fasse z r. 1775

f/ Josefínský katastr z l. 1785 - 1789

V Čechách je tento výčet obohacen ještě o velmi cenné berní ruly.

Většina uvedených materiálů je našim badatelům běžně známa a je jimi také používána. Současně je však pravdou, že jen malé procento badatelů dovede využít všech možností, které nam tento velmi pevný systém nematričních dokladů může poskytnout. Tak například jen málo badatelů mělo tyto výše uvedené doklady převedeny na společného jmenovatele, tj. pořadí - ač sestavení takového genealogického mostu od I. lanové visitace po období josefínského katastru je záležitost, kterou bez potíží dokaže i začínající badatel. Při tom význam pořadí jako velmi silného průkazního argumentu v řešení problémů rané genealogie je mimo jakoukoliv pochybnost.

Zabývejme se tedy dnes trochu podrobněji pojmem pořadí, zatím jedním z opomíjených faktorů v metodice genealogického bádání v tomto starším období.

III. Vytvoření genealogického mostu

Při bližším zkoumání vnitřích vazeb v dříve uvedených nematričních dokladech zjistíme, že svým časovým uspořádáním tvoří pilíře přirozeného mostu, který bez potíží spojí období I. lanové visitace s josefínským katastrem.

II. lanová visitace má totiž jmenné odkazy na I. lanovou visitaci, pokud v mezidobí nedošlo ke změně držitele. Současně má ale i jmenovitou vazbu na držitele usedlosti ve zpětných údajích v rektifikačních dokladech /FT/. Tyto jmenné údaje z FT rektifikačních aktů doslovně a i se stejným pořadím přebírají tzv. Befunds-Tabellen a u každé usedlosti současně uvádějí i event. nového držitele k datu jejich vyhotovení.

Urbarialní fasse opět beze změny uvádějí v textu závazků a povinností každé usedlosti jméno držitele z BT, a v záhlaví jej doplňují údajem platným k termínu jejich vyhotovení. Navíc uvádějí velmi důležitý údaj číselný - tzv. Conscriptions-Nummer, tedy číselné pořadí usedlosti podle její polohy v prostorovém uspořádání domů v obci, jak bylo zavedeno ke konskripčním /tj. odvodním/ vojenským účelům v l. 1770 - 1771. A právě tento číselný prvek nám umožňuje následné propojení urbarialních fassí s údaji josefínského katastru /viz příloha 1/.

Závěr prací na genealogickém mostu spočívá v novém sestavení všech použitých dokladů do pořadí, daném číslováním domů z roku 1771.

Zásadně začínáme číslem 1 a bez výjimky postupujeme k nejvyššímu číslu známému z josefínských rejstříků. Při tom důležitou příslušnost jednotlivých usedlostí k určité majetkové skupině se snažíme zachovat použitím různobarevných tužek nebo jiným vizuálně přehledným způsobem.

U některých domovních čísel nám samozřejmě vznikne vakuum logicky u nové zastavby po roce 1771 - údaje jmenné bude obsahovat trvale pouze sloupec josefínského katastru. Úplné údajové vakuum, ovšem dočasného charakteru, bude u čísel budov dominikálu. Tyto většina uvedených nematričních dokladů vůbec neuvádí a teprve z josefínských rejstříků a dokladů pozdějších se seznámíme s jejich charakterem a posláním /zámek, dvůr, panský mlýn, panská kovárna, domek porybného atp. /viz příloha 2/.

Bez ohledu na to, zda se nám podaří dodatečně zde chybějící jmenné údaje doplnit zůstává faktem, že se tím do výsledného elaborátu dostaly všechny usedlosti ve sledované obci, a to po převažnou část období rané genealogie. A pokud byly při zpracování použitých nematričních dokladů dodrženy zpracovateli všechny předpisy pro jejich vyhotovení, pak je možno odpovědně prohlásit, že se nám podaří z roku 1771 podařilo přenést zpětně do období lánských rejstříků. Význam tohoto faktu není třeba zdůrazňovat, ale spíše prakticky využít.

Výjimky v uvedených návaznostech jsou velmi řídké, ale existují. Dr. Hurt se s nimi setkal v jediném případě v prostoru jižní Moravy; sám jsem zjistil podvod v pořadí bezzemků v rektifikačních aktech 1749 u města Kelče; prof. Fr. Klein uvádí případ z Velkých Bilovic a nevylučuje další.

Výjimky ovšem pravidlo neruší. Právě soustavná aplikace této metody povede zákonitě k jejich objevu, a to je pro genealoga velmi důležité, hlavně v případech, kdy se nedochovaly gruntovnice jako velmi důležitý kontrolní doklad.

Okamžitou odměnou badatelům za sestavení genealogického mostu je znalost posloupnosti držitelů na jednotlivých usedlostech poddanské držby. Stejně cenna je i znalost prostorového rozmístění dominikálních usedlostí.

Bylo by však chybou spokojit se s tímto dílčím úspěchem a nepokusit se jít dále.

IV. Zapojení lokálních dokladů do systému genealogického mostu

Je známo, že kromě již uvedených a použitých nematričních dokladů /katastrálních/ existuje ještě celá řada cenných urbářů, konsignací a výkazů lokálního charakteru. Některé z nich jsou postaveny na principu držebnostních kategorií, jiné však již na první pohled dávají tušit, že jejich sesazení je na základě dobového prostorového uspořádání sídliště.

Nalezení klíče k jejich sestavení umožní je začlenit buď jako prodloužení genealogického mostu k začátku 17. století či dokonce ještě dále, nebo jako další cenný mezipilíř v existujícím genealogickém mostu. Některé urbáře totiž značně časově předcházejí dosud použité doklady. Jejich úloha však spočívá i v praktickém vyhodnocení námítky, že získaná posloupnost držitelů, zjištěná vazbou katastrů, se vždy týká držby pozemkové, ale ne vždy držby domovní.

Zásadní podmínkou zapojení lokálních dokladů do systému genealogického mostu je jejich uvedení na stejného

jmenovatele poradí, jaký má již stávající systém genealogického mostu.

Původně jsem se domníval, že získaná znalost poradí je dostatečnou pomůckou k nalezení potřebného klíče. Skutečně se mi to v několika případech bez potíží podařilo se stoprocentním úspěchem. Ale ve většině případů došlo ke komplikacím a výsledek nebylo možno považovat za plně průkazný. Dosel jsem po mnoha pokusech k závěru, že tuto metodu nutno doplnit nezbytně dalším určovacím faktorem.

V. Rektifikace indikačních skic 1830

Nabízela se pouze jedna možnost řešení - momen vizuální. Pokusit se o rektifikaci indikačních skic z roku 1830 - přesněji řečeno o rektifikaci intravilátu obce na stav v roce 1771. Není to věc zatím běžná a jednoduchá, ale předem podotýkám, že se mi to zatím bez výjimky podařilo ve všech případech a bylo jich několik desítek.

Prakticky se jedná o vypuštění /výmaz/ veškeré dostavby v období 1771 - 1830. V případě, že nedošlo k přečíslování obce v uvedeném období /1771 - 1830/ je to poměrně jednoduché. Domy dostavby mají totiž logicky vyšší čísla než je nejvyšší z číslování roku 1771.

A tak se brzy vyrovnáme se zastavbou proluk mezi řadou domů s původním číslováním i s častou dostavbou v prostoru původní navsi. Celkem bez problému je pak dostavba v prostoru mimo původní hranici obce. Pokud ztude výjimečně nějaký ojedinělý problém, je jeho vyřešení spíše otázkou času než otázkou zásadní. V době pojosefínské máme totiž již takový dostatek písemného materialu ve formě gruntovnic, majetkoprávních ujednání apod., že nám umožní spolehlivé řešení.

Časově náročnější je rektifikace v případě, že očíslování domů v roce 1830 se nekryje s původním číslováním, tj. že došlo k přečíslování domů.

Podstatně nám ulehčí práci znalost důvodu přečíslování. Většinou to byla snaha /bohužel zase jen dočasná/ zapojit do postupné řady nového číslování i novou výstavbu mezi původními domy. Jindy nové číslování spojilo dříve samostatné části obce v jedinou, např. Kelč-město bylo v roce 1811 sjednoceno s Kelčí-předměstím. Mnohdy stačil k přečíslování fakt, že sídlo vrchnostenského úředníka nemělo č. 1 apod.

Pokud nemáme dokumentaci o provedení přečíslování, a to je nejčastější případ, pokusíme se najít potřebný klíč aplikací známých nesporných případů na zbývajících část. Poněvadž máme k dispozici mapový i listinný materiál současně, podaří se nám to obvykle spolehlivě dokončit.

Výsledná rektifikovaná skica intravilátu obce na stav roku 1771 má pro další bádání rozhodující význam. Stav z roku 1771 se zpětně malo měnit, spíše výjimečně. V žádném případě se to nedá srovnávat s bouřlivou výstavbou sídlišť po tomto roce. Proto lze na tomto plánu vizuálně prostudovat všechny možné eventuality, které měl tvůrce urbáře, ku kterému hledáme potřebný postupový klíč.

Jsou obce, hlavně ty malé, ve kterých prostorové uspořádání předem nedovoluje jakékoliv změny v poradí. Tady lze snad měnit pouze začátek číslování nebo směr postupu - ať již ve směru či proti směru chodu hodinových ručiček /viz přílohu č. 3/.

Většina obcí má v některé své části nebo v některých svých částech situaci, ve které existuje několik možností číslovacích sledů. Tady musíme být připraveni na fakt, že logika, platná v roce 1771, nemusela být uplatněna u zpracovatele sledovaného urbáře. Na druhé straně ovšem zjistíme i v těchto obcích fakt, že většina domů vytváří skupiny, v nichž je podvojně řešení vyloučeno /viz příloha 4/. Výsledně bylo tedy možno i v těchto obcích u většiny domů faktor pořadí považovat za plně průkazný. V menšině bylo nutno se smířit s faktem, že tomu tak, byť třeba dočasně, není.

To slovo "dočasně" neznamena víru v zázraky. Z rozboru dalších urbářů a dokladů získáme další srovnávací materiál, který dosti často při vhodném použití dá řešení i v některých sporných případech.

Bylo by chybou se domnívat, že do systému genealogického mostu nelze zařadit urbáře a jim podobné doklady, sestavené na základě držebnostních kategorií. I ony totiž mají zachované dobře odpovídající pořadí, i když v mnohem skrytější formě. Je to ovšem práce již pro vytrvalého specialistu. Je nutno sledovat všechny změny nejen v držebnostních kategoriích, ale i měnící se stav v osídlení, tj. v nových poustkách a v novém osazení usedlostí, neboť často tyto změny nebývají důsledně promítány do pořadí, ale někdy jsou prostě přidávány na závěr výčtu určité kategorie, což ovšem řešení velmi komplikuje.

A tak někdy dosažené výsledky nejsou úměrné vynaložené namaze. Pokud se však jedná o doklady z počátku 17. století a o doklady starší, je skoro naší povinností pokusit se o jejich rozbor.

Již nezev skupiny těchto dokladů - doklady lokálního charakteru - avisuje výjimky. Neexistuje u nich všeobecně platný ujednocující předpis. Není tedy vyloučena i zde existence dokladů, u nichž prostě žádný zasedací pořádek neexistuje. Nedá se to popřít; ale pokud si takové doklady dočasně vyčleníme z použití pro tento účel, pak ne u všech je to konečné.

Do výjimek nepatří doklady, které jsou prostým výpisem z gruntovnic, neboť tyto většinou pořadí mají a nalezení převodového klíče je věcí času a praxe. Ovšem do skutečných výjimek se dostal např. výpis z gruntovnice, která sice řádné pořadí původně měla, ale pro nedostatek místa byly další zaznamy vpisovány do prázdných listů mezi původními zápisy. A tento "pořádek" se nelogicky dostal do nové gruntovnice. Ne vždy se pak zachová původní doklad, abychom našli vysvětlení. Také již není pro mne výjimkou případ obce Kladerub po zjištění, že původně existovala část manská a biskupská a výsledné pořadí tento fakt respektovalo i po splnutí obou částí. V určitém případě u města Kelče dokonce nejasnosti v pořadí vlastně předem avisovaly objev dosud neznámé domovní manské držby hustopečských Žerotínů přímo ve středu biskupské Kelče.

Právě těchto několik případů dodatečně vyřešených výjimek z pořadí je možná padnějším důvodem pro studium významu faktoru pořadí než ta převážná skupina případů úplně jasných.

Praktické výsledky již dceřené jsou velmi slibné a jsou zatím velmi účinnou zbraní proti řadě teoreticky odůvodňovaných námitek proti vyvozování analogie mezi pozemkovou držbou a držbou domů.

Ze vzájemných souvislostí, které mezi jednotlivými doklady, podrobenými rozboru po stránce pořadí, existují, lze dospět k správným závěrům i v případech, kdy takový rozpor existuje. Je jasné, že pokud by bylo možno zjistit původní pořadí lanů před akcemi ujednecování gruntů, že by to byl velmi závažný kontrolní faktor. Ovšem jen málokdy se nam z uvedených důvodů podaří spolehlivě rekonstruovat držbu mimo intravilát obce na stav z počátku 17. století. Proto zůstalo pořadí domovní d. by jediným možným základem výzkumu a výsledky zatím neprokazaly, že by tento základ byl nedostatečný.

VI. Závěr

Není posláním tohoto článku podrobně vypočítávat, kde a jak lze pořadí prakticky jako důležitý průkazní faktor rané genealogie použít. Důležité je, aby byl chápán aktivně a ne pasivně. Tedy nehledat zpětně usedlost k příjmení, ale z pořadí usedlostí vyvozovat možné závěry i k problémům příjmení. Každý badatel sám dobře ví, kde by potřeboval pomoc a kde mu pořadí může pomoci.

Pořadí není všelék na každý genealogický problém. Je to přece jen jeden prostý člen z celé řady jiných možných genealogických faktorů. Ovšem pokud se tato průkazní řada ztenčí na minimum, pak se automaticky z každého prostého člena této řady může stát rozhodující činitel. A právě na tuto možnost musíme být i v případě možného použití teoreticky i prakticky připraveni. To je i účelem tohoto příspěvku - vyvolat zájem, konstruktivní diskusi, prověřit výsledky.

Závěrem nemohu opomenout vyslovit dík za cennou pomoc dr. Hurta a prof. Fr. Kleina v průběhu prací na tomto problému - škoda, že u dr. Hurta je to dík již jen in memoriam.

Příloha č. 1

Tabulka navaznosti mezi nematričními katastrálními doklady

Obec Loučka, býv. okres Valašské Meziříčí, panství Loučka, fara do r. 1727 Kelč, pak Podhr. Lhota a Loučka

sloupec 1	sloupec 2	sloupec 3	sloupec 4	číslo domu, 1771
1656	1675	1749	1754	
Janík	W Eliašek	Mr Tvrdon	Mr Tvrdon	13
Ja Kubis	Ja Kubiš	W Konečný	W Konečný	38
J Zimmermann	P Tesař	To Kundrát	J Mrázek	34
Mr Tvrdon	Ni Mlynář	Jo Sova	Jo Sovák	3
J Gajdoš	P Gajdoš	Mr Eliáš	J Kostka	21

sloupec 5

1775

J Vražina
J Navrátil
P Kundrat
Jo Sovák
P Sovák

K sestavení tabulky, do níž bylo pro příklad vybráno pět prvních údajů, byly použity tyto doklady:

- a/ II. lanová visitace /sloupec 2/ s odkazy na rok 1656 /sloupec 1/,
- b/ rektifikace lánových rejstříků 1749 /sloupec 3/,
- c/ Befunds-Tabellen 1754 /sloupec 4/ s odkazy na rektifikaci lánových rejstříků /sloupec 3/,
- d/ urbaniální fassé /sloupec 5/ jméno v zahlaví, s odkazem na Befunds-Tabellen /sloupec 4/, jmenný údaj v následné textové části.

Josefínský katastr se vписuje až do výsledné tabulky /viz příloha 2/ podle uvedených domovních čísel.

Přitom platí, že pokud výše uvedený doklad uvádí pouze jeden jmený údaj, pak se držitel v období nezměnil a oba sloupce, vyhrazené k tomu kterému dokladu, mají stejný údaj. Tedy u II. lánové visitace shodné sloupce 1 a 2, u Befunds-Tabellen sloupce 3 a 4 a konečně u urbaniálních fassé sloupec 4 a 5.

Poznámka:

Tereziánský katastr je jen definitivním opisem tzv. Befunds-Tabellen, takže jej musíme, vzhledem k držečnosti stavu, který skutečně zachycuje, datovat tímž rokem, v kterém vznikly Befunds-Tabellen. Datum schválení - s časovým rozdílem až patnáctiletým - vede hlavně začínající badatele k omylům.

Z tohoto důvodu není tereziánský katastr v tabulce uveden jmenně, i když jej pro sloupec 4 používáme nouzově v případě, že z elaborátu rektifikačních dokladů byly někdy Befunds-Tabellen /hlavně u církevních statků/ vyzvednuty a tč. se ve Státním oblastním archivu v Brně nacházejí.

Příloha č. 2

Přepis tabulky č. 1 podle pořadových čísel domů z roku 1771 = systém genealogického mostu

	1656	1675	1749	1754
č. 1				
č. 2				
č. 3	Mr Tvrdon	Ni Mlynař	Jo Sovák	Jo Sovák
č. 4	J Hradil	Ni Mikulaš	J Tvrdon	J Tvrdon
č. 5	J Kuchařík	w Kuchařík	Mr Krejčí	T. Krejčí
.				
.				
.				
č. 49	-	-	-	-

	1775	1786
č. 1		<u>panský mlýn</u>
č. 2		<u>zámek - dvůr</u>
č. 3	Jo Sovák	Jo Sovák
č. 4	A Tvrdon	Jo Orlich
č. 5	Mr Řepka	To Navrátil
.		
.		
.		
č. 49	-	Karel Lukáš

Pro příklad bylo vybráno pět prvních řádků tabulky a řádek poslední.

Poznámky:

Řádky 4 a 5 jsou sedláci - uvedeni černým záznamem, č. 5 je podsedeck - uveden záznamem zeleným, č. 49 domkář - červeně. Č. 1 a 2 je dominikal /podtrženo/ - vykazuje dočasné jmenné vakuum, které postupně bude doplňováno z jiných dokladů /matriky, rozborů KIR apod./, příslušnými jmennými údaji najemců mlýna /u č. 1/, u č. 2 pak jmény šafářů, majitele panství a ostatních úředníků.

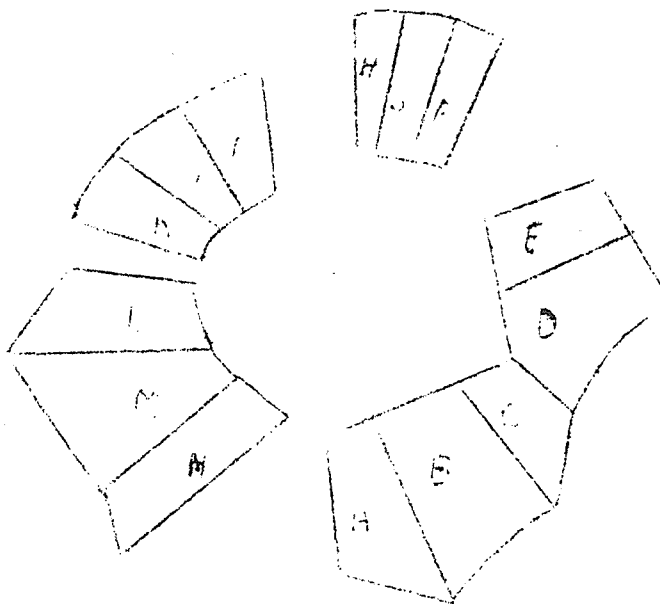
Č. 49 je nová zastavba v období 1771 - 1786 - jmenné vakuum v předešlých sloupcích je trvalého charakteru.

Pokud se rozbořem starších urbářů prokazatelně zjistí trvalá likvidace některého domovního čísla před rokem 1771, pak se uvede na konci výkazu označení X a číselný znak, označující jeho původní polohu podle výsledků srovnávacích prací - tedy X 3/4 znamená zrušenou usedlost mezi č. 3 a 4.

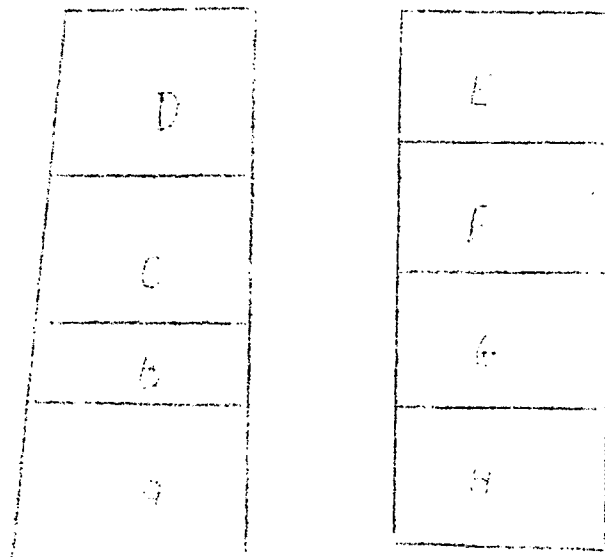
Příloha č. 3

Skica intravilatu obce:

a/ nejjednodušší typ moravské okrouhlice:

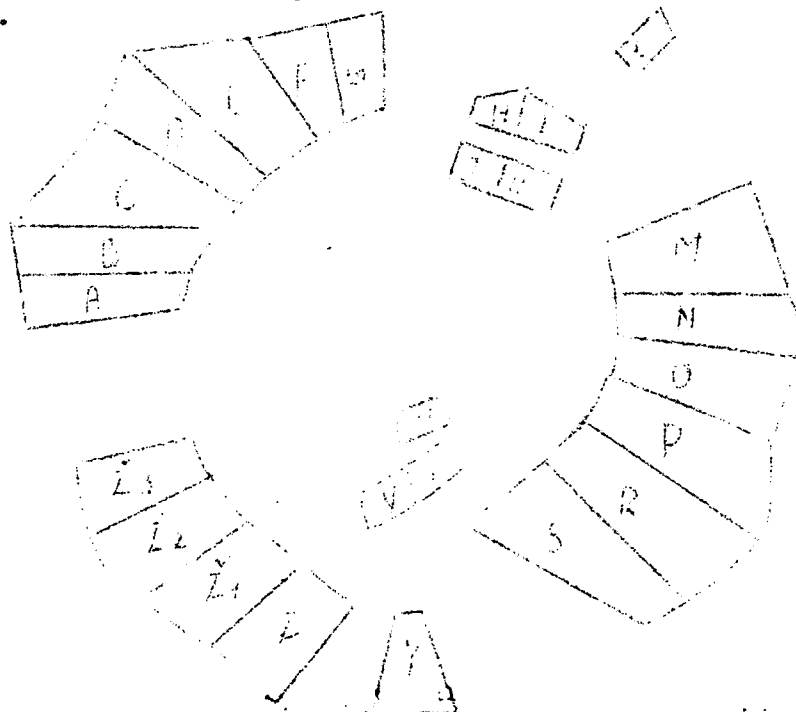
b/ řadový lánový typ:

U obce typu a/ je pořadí jednoznačné - ABCDEFGHIJKLMN nebo totéž v jiném sledu NMLKJIHGFEDCBA, a to i v případech, kdy počátek číslování začíná u kteréhokoliv jiného domu /než A./.

U obce typu b/, vyskytující se často na severní a severovýchodní Moravě, by teoreticky bylo možné i řešení AHBGCFDE, ovšem prakticky je dodržováno pořadí podle lánů postupně podél osy obce a zpět - tedy ABCD EFGH, případně v obráceném sledu a se stejnou možností změny v počátku číslování jako v případě typu a/.

Příloha č. 4

Možnost různého přístupu k pořadí nepřipouští tyto části obce: ABCDEFG, MNOPRS, Z Ž1 Ž2 Ž3. Zbylé domy mají více logických přístupů k pořadí: Na př. po usedlosti G je možno číslovat: LIHJK neb JKHIL, LIHJK a podobně několik dalších variant. Totéž u skupiny domu UTYV. Ve všech těchto případech nepovažujeme pořadí za plně průkazné, nemáme další jiné důkazy. Důležité je, abychom v takových komplikovanějších případech nevyřazovali obce jako celkok, ale vytypovali si z nich části, u nichž je pořadí plně průkazné.

František CHOCHOLATÝ

HRAD VIKŠTEJN A JEHO DRŽBA V ÚDOBÍ OPAVSKÝCH
PŘEMYSLOVCŮ

Při svých místopisných a rodových studiích na území historického Opavska jsem narazil na zajímavý problém, týkající se rodových držeb na zboží a manstvích v okolí Vítkova a Vikštejna. Zdejší statky ležely v blízkosti manství olomouckých biskupů a mívaly často shodné držitele.

První zmínka o městě Vítkově /nepřímo stvrzující již existenci Vikštejnu/ je v lokační listině vsi Steinbach /CDM V 127/. Listina datovaná v Budišově 25. 11. 1301, vydaná olomouckým kanovníkem Dětrichem z Fulštejnu, vzdává lokátorovi Kunešovi les, aby v něm založil na právu hlubčickém ves Steinbach s odvoláním fojta a práva k naučení v městě Wytchenau - Vítkov. Z listiny vyplývá, že ves Steinbach a Budišov spolu s odvolacím městem Vítkovem náležely ke kapitulním statkům a byly v držení Dětricha z Fulštejna /mrtev již 3. 4. 1323/. Město mušelo být založeno před rokem 1301 pravděpodobně biskupským manem, neboť toto území je od roku 1274 v rukách olomouckých biskupů. Lokátor tohoto města nesl s jistotou jméno Vítek, avšak lze s pevnou vírou vyloučit jeho příslušnost k Vítkovcům či Benešovicům, které uvádí starší literatura. V pozdějších manských půhonech olomouckých biskupů se ve spojení s Životicemi /Sawnstayn/ objevuje man Vítek /Witkone/, snad potomek lokátora Vítkova. Po roce 1323 /CDM VI 226/ se město a hrad v držbě olomouckých biskupů nevyskytuje a zboží přešlo na Opavské knížectví, vzniklé roku 1318, avšak do r. 1377 neznáme jejich držitele ani typ držby (1).

V dílčí listině Opavského knížectví "A" z 18. 4. 1377 nacházíme mezi pány na straně opavských knížat Přemka a Vaclava "herr Woytiche von Vichtnstat", nazývající se však v listině "B" "herr Withe von Withesinstat". Vojtěch nebo Vítek? V manských půhonech olomouckých biskupů se k roku 1369 uvádí man "domine Witkone de Sawnstayn", znovu se objevující r. 1377, jenž je totožný s Vítkem z dílčí listiny. Spojení obou těchto přídomků "de Witkenstein" a "de Sawnstein" je u příslušníků tohoto rodu velmi časté. V dílčí listině je uveden v listu "A" rozsah jeho držby na Opavsku: "herr Woytiche mit der stat Witinstat vnd mit dem hase vnd mit dem dorf Glogoczndorf dem klaine Nicoschaw Zermena Radekau mit der melcz mit Scoschotten dorf vnd Scabyrwicz". Na témže listě jsou rovněž jmenováni držitelé zboží kolem Vikštejna, s jejímiž potomky se pak v souvislostech s hradem Vikštejnem setkáváme /"herr Schonstain mit Crausz mit Lublitz mit Cruczburg Swatanowicz" a knížecí man "Paulikh mit Morawicz"/, které bylo knížecím manstvím (2).

Avšak již roku 1394 /Kop. 411-9.9 Opava/ kníže Přemek v souvislosti se založením kaple sv. Kříže a v náhradu komendoru Řadu a faraři opavskému dává les u Witkensteinu.

Tato listina by svědčila o tom, že někdy po roce 1391 se hrad se zbožím /či jeho částí/ dostává snad odúmrtí do rukou opavských knížat a také mezi svědky listin vydaných knížetem Přemkem se po tomto roce nesetkáváme s nikým, kdo by nesl přídomek "z Vikštejna".

V manských deskách a pŕihonech olomouckých biskupŕ se však s tímto přídomkem /de Wittstein, Wiktenstein, Wicstein/ často ve spojení "de Schawstein, Scheibstein" setkáváme mnohokrat. Již v roce 1379 se objevují v manských pŕihonech "...Bernhardem et Wenczslau fratres de Wikenstein...", bratři nebo synové "Witkone de Sawstein" z let 1369 a 1377. Bernhard se svým bratrem se objevuje roku 1380 a v roce 1391 již sám a s přídomkem "de Schenstain".(3). Až do počátku 15. století se v manských deskách s tímto rodem nesetkáme, ale naopak v zemských deskách cudy Olomoucké se objevuje "Hansio de Wicstain" roku 1397 v držení vsi Buku a statku v Rakvanicích /ZD01.208, věno manželce Kateřině; 215 - 1397/, který je roku 1409 jmenován spolu se svým bratrem "Zawiskam de Wystain" a v roce 1417 se o něm hovoří jako o mrtvém /ZD01 287, 338/ (4).

Počátkem 15. století se znovu setkáváme v manských deskách a pŕihonech s jmény "z Vikštejna". Je známo, že většina manŕ se zapisovala do manských pŕihonŕ a desek jen jménem křestním nebo s přídomkem od statku, který měla v manství. Na manstvích olomouckých biskupŕ se však se zbožím toho jména nesetkáme, ale bývalo zvykem, že u některých manŕ s tituly "domine" či "herr" objevuje se často rodový přídomek. Roku 1405 objevuje se v pŕihonech "Sawisca de Wikkenstain" /Lech. I 224/, který již v roce 1408 spolu s bratrem Václavem dostal manství Životice-hrádek, díl vsi a Lhotku - po nabytí zletilosti /Lech. III 26: "Zavissius de Scheibstein super castro Scheibstein et sigulis p. suis sibi et fratri suo Wenceslau"/. Je synem Bernharda z Vikštejnu, který zemřel po roce 1391, kdy manské zboží se dostává zpět do rukou biskupa a ten po dosažení zletilosti uděluje zboží jemu a jeho bratru /ten je jmenován "filius domini Bernardi de Witstain" roku 1412 - Lech. I 290/ a snad kolem roku 1405 získal zpět také Vikštejn, i když nám není známa forma držení tohoto zboží. Jak je známo, zemské desky Opavska zhořely při obležení Opavy husity 31. 7. 1431 a byly znovu založeny 12. 11. 1431. Nemáme tedy pro období 1394 - 1431 materiálového podkladu. Zavišek je vzat roku 1409 na spolek na zboží Buk jeho bratrem Hanušem z Vikštejna /r. 1412 se píše také "de Schawstein"/, který pak drží do smrti. Poslední záznam o Václavovi z Vikštejna je v manských pŕihonech z roku 1412 /Lech I 296, 297/; v roce 1413 je Zaviškovi dáno v manství zboží Životice, na které bere v témže roce ve spolek svého strýce Václava z Vikštejna, odjinud z Lamberka /Lech. III 31, 37/. Tento Václav /Vaněk/ z Lamberka vede pak spor ze Zavissem o zboží "Sawstanske" a je v roce 1420 uváděn jako mrtvý /Lech. I 309 - 310, Pŕ01 III 76, 77/. Manželkou Zaviškovou je Anežka z Lomnice, které zapisuje roku 1417 věno na vsi Buk /ZD01 333/. Sam je v olomouckých deskách v roce 1418 psán jako "Zawissius de Wiktenstein alias de Buk" /ZD01 347; Pŕ01 563 - 600/. Poslední záznam o Zaviškovi v manských pŕihonech je z roku 1422, kdy má s biskupem olomouckým spor o zboží frenštatské /Lech. III 312/. Další zprávy již o něm nejsou, snad jako biskupsky man zahynul v bojích s husity (5).

V tomto období nutně přechází Vikštejn v přímé držení knížete Přemka, jako ochrana Opavy a Hradce proti husitům operujícím na Moravě, kteří od roku 1425 drží pevně Odry. K roku 1432 máme první potvrzení knížecí držby Vikštejna, kdy v zemských deskách je jako posel vkladu jmenován "Gyndrzich Kosyerz z Litultowicz, purkrabye na Wikssteyne", syn Vavruše z Litultovic, man olomouckého biskupa na Litultovicích a dílu Životic, man knížete opavského na Lublici, kružberku a Svatonovicích, držitel Utěchvice na Krnovsku /zemřel 27. 9. 1435/. Poručenstvím knížete Přemka z 18. 9. 1433 je hrad Vikštejn se vším příslušenstvím dán jako vdovské zboží kněžně Heleně "dědičce bosenské, manželce naší milé". V dílčí listině Přemkových synů z 2. 2. 1434 se již hrad Mezi důchody kněžny Heleny neuvádí a v následujícím roce je již hrad v přímém držení knížet Viléma a Arnošta, kteří se podle něho také titulují na listině ze 7. 3. 1435 - "Vilém a Arnošt, bratří knížata a páně Opavy a Witkensteina" /kop. 487/. V této době se jako purkrabí hradu a rádce knížete Arnošta v Listinách uvádí Václav Košíř ze Svatonovic, syn výše jmenovaného Jindřicha Košíře /1440, Desky přední, str. 32, č. 337/. Stále se zhoršující hospodářská situace knížete Arnošta jej nutí zastavit kolem roku 1447 Vikštejn synům knížecího mana Křistka z Moravice, Jindřichovi a Budiwojovi, jak vysvětá z půhonu na "Gindrzycha Krzistka z Morawicze", v němž Václav z Doloplatz jej pohaní, že "mi jeho sluzebniczi y liče kuon vzali na Wiksteyn". Zboží se již opavským knížatům nepodařilo vyplatit a tak v deskách se v letech 1455 - 1456 setkáváme u Budiwoje s přídomkem "z Wikssteyna" a v roce 1461 se k zemskému soudu dostávají Jaroslav a Kunčik z Branice, poslové knížete Arnošta, aby jeho jménem toto zboží zapsali do desek Budiwojovi (6).

Budiwoj se v této době vnitřních rozporů staví na stranu krále Matyáše a staví se proti knížeti Viktorinovi. Jestě na listině Jana, knížete opavského a hlubčického, se uvádí mezi svědky o znovuzískání Cukmantlu /CDS VI 84/259, 26. 9. 1462, "Budiwoy z Morawce a Wikssteyna"/. Pro odboj proti králi Jiříkovi a jako zemský škádce roku 1464 propadá hrdlu a zbotí, které drží na Opavsku (7). Pokračuje však v boji na Moravě, kde padl, jak vysvětá z půhonu cuďy Brněnské, kde se v roce 1494 hovoří o "zabitém Vikštejském" /PůBR 257-947/.

Hrad se svým příslušenstvím se tak znovu dostává do rukou zeměpanů Jiříka Poděbradského a jeho syna Viktorina, který jej před rokem 1473 znovu zastává, a to Hynčíkovi Birkovi z Nasilé a tento se 18. 1. 1473 píše "na Vikštejně".

Všimněme si ještě na přiložených tabulích jednotlivých rodů, spojených na své dráze s hradem Vikštejnem. Při sestavení jednotlivých rodokmenů používám d'Abovillova číslování.

Rod z Vikštejnu, ze Schawsteinu, z Buku

A. Vítek, Vojtěch, 1364 de Sawstein, 1377 Stablucwitz, Mikulayowitz - půh. /Lech. I 39,64/, 1377 von der Wichtnstat, drží Vítkov s hradem a příslušenstvím.

- B.1. Bernhard, bratr nebo syn Vítka /A./, 1379, 1380 spolu s Václavem, de Wiktenstein /Lech. I 85/, 1391 dominus Bernhard de Schenstajn /Lech. I 157/.
- C.2. Vaclav, 1379, 1380 /Lech. I 85/, 1413 z Vikštejnu, al. Lemberku /Lech. I 301, III. 34/, 1418 Vaněk z Vikštajnu /PřOL 563/, zmř. 1420 /PřOL III 76, 77, Lech. I 309 - 310/.

druhé pokolení

- B.1.1. Hanuš, de Wicstajn, 1397 Buk /ZDOL 208/, manželka Kateřina, 1397 /ZDOL 215/, 1409 spolek s bratrem Zavišem /ZDOL 287/, 1417 mrtev /ZDOL 338/.
- B.1.2. Zaviš, de Schawstein, 1408 drží Životice s přísluš. spolu s bratrem Václavem /Lech. III 26/, z Vikštejnu 1405 - 1413, 1409 spolek na Buku, 1413 spolek se strýcem Václavem z Vikštejnu u Lamberku /Lech. III 37/, manželka Anežka z Lomnice 1416, 1417 /PřOL 499, ZDOL 338/, 1417, 1418 drží Buk /ZDOL 338, 347/, 1420 spor o Sawstajn se strýcem /C.2./, 1422 spor o Frenštát s biskupem /Lech. I 312/, po 1422 nezvěstný.
- B.1.3. Václav, 1418, 1412, syn Bernhardův /Lech. I 290/, 1412, de Witstajn /Lech. I 296, 297/.

Košíř z Litultovic

- A.1. Vavruš, Laurentius de Litholtowicz, 1368 - 1389, /Lech./
- A.1.1. Hanuš, 1390 - 1392 Zlet. /Lech./, drží Košetice, část Životic, Litultovic /ZDK, Lech./, 1424 - 1442 komorník Krnovský, 1426 za něj počestěný ZDK, 1. manželka N., 2. manželka Anna z Bobolusk
- A.1.2. Zikmund, 1394 v družině biskupa Mikuláše, 1398 - 1403 není o něm zpráv, drží Litultovice, Štablovice, 1408 manská věrnost, 1413 poslední zapis /Lech./
- A.1.3. Jindřich, 1394 v družině biskupa Mikuláše, drží Litultovice, části Životic, 1413 Lublice, Utěchovice, dále drží manství Kružberk, Svatonovice, manželka Anna, dcera Puty z Potštejna, 1419 jí vkládá Utěchovice, 1429 H. Kossirz de Kreuzburg et Lewbitz et Swatonsdorf, 1432 purkrabím Vikštejna, zemřel kolem 1439.
- A.1.4. Ofka, manžel Mníšek, 1431 vdova
- A.1.1.1. Anna, manžel Mikuláš z Drahotuš na Benešově, 1436 vdova.
- A.1.3.1. Václav, 1436 Litultovice /Lech. III 40 - 22/, drží manství po svém otci, rádce knížete Arnošta a purkrabí Vikštejna /do 1440/, 1446 stupek na své zloží Litultice s otčímem Bernartem Bírkou z Nasile /Lech./, 1451 již mrtev.
- A.1.3.2. Anežka, 1435 drží s matkou Utěchovice /ZDK/.

Rod z Moravice

A.1. Pavlík /Paulikh/, 1377 Moravice

A.1.1. Křístek /Krzystco de Morawicz/, 1407 pečetí listinu knížete Přemka, 1413 - 1416 Reg. Soud. Op., 1. manželka Ulrika, 1426 /Reg. s. I 128/, 2. manželka Markéta, 1433 stupek se syny Budivojem, Jindřichem a Hynkem na Moravici /ZDop I 29/, 1426 Křístek ještě žije, 1433 mrtev

A.1.1.1. Jindřich Křístek, 1433, 1447 drží Vikštejn /Reg. s. I 446/

A.1.1.2. Budivoj, 1433, v družině Václava Opavského a Jana Opavského, od 1447 v ZDop a Reg. s., 1455 - 1456 z Vikštejna, 1461 zapsán Vikštejn do ZDop, 1440, 1462 svědčí a pečetí knížecí listiny, 1464, pro odboj zbaven majetku /Reg. s. II č. 43/, 1494 mrtev /PůBr 257/947/, manželka Postatska z Prusinovic, 1464.

A.1.1.3. Hynek, 1433

A.1.1.2.1. Jan Křístka, 1485, ze Zemezie

Literatura a poznámky

1. Ladislav Hosák, Schulz: K počátkům města Vítkova a Vítkovska, Slezský sborník 65.
2. V. Prasek: Překlad s výkladem na díl listiny, Program čes. vys. gymn. v Opavě 7 - 1890.
 - . Lechner: Die ält. Belehnung und Lehengeritsbücher des Bist. Olmütz, Brno 1902./Lech./
3. F. Kopetzky: Regesten zur Geschichte des Herz. Troppau, Víden 1871 /Kop./
Lechner, I, str. 85, 89 k r. 1380, str. 157 k r. 1391.
4. Die Landtafel des Markgraf. Mähren., I. sv. ř. olomoucká, Brno 1856 /ZDol/
5. V. Brandl: Knihy pňhonné a nalezové, sv. 2., ř. olomoucká, Brno 1873 /PůOl/
6. J. Kapras: Pozůstatky knih zemského práva knížectví Opavského, díl 2. Zemské desky /ZDop/, k 1432, str. 23 - 24, č. 43.
J. Kapras: Testament knížete Přemka Opavského a jeho provedení, VMO XV, Opava - k r. 1433, 1433.
J. Kapras: Pozůstatky knih zemského práva knížectví Opavského, díl 1., Desky přední /Reg. s./; k r. 1447, str. 46, č. 446; k r. 1455 - 1456, str. 60 - 61, k r. 1461, str. 62.
7. Codex diplomaticus Silesiae, Wroclaw 1857 a nasl., /CDS/.
J. Kapras: Knihy přední, k r. 1464 - str. 69, č. 43.
8. d'Abovillovo číslování lépe vyhovuje našim technickým podmínkám, navíc se zde jedná o nepřítliš rozsáhlé rodokmeny.

Vilém TUREK

RUSOVÉ VE FRÝDKU

Již v době založení města procházela Frýdkem cesta, spíše stezka, z moravského vnitrozemí dále k Těšínu a Krakovu. Postupně byla cesta zlepšována a prodlužována. Po zavedení poštovní dopravy v roce 1780 byla to již pohodlná obchodní a poštovní silnice. Říkalo se jí císařská. Vedla z Vídně přes Brno, Olomouc, Jičín, Frýdek, Těšín, Krakov do Varšavy.

Kromě obchodní a poštovní historie váže se k této cestě i historie vojenská. V době začínajících protipruských a protinapoleonských tažení muselo obyvatelstvo v okolí cesty přinašet veliké oběti. V těchto dobách nebylo prakticky kasáren a nemocnic. Vojsko, ranění a nemocní vojáci byli rozdělováni po městech a vesnicích. Obyvatelstvo muselo pro ně opatřovat nejen ubytování, ale i potraviny, zkrátka všechny životní potřeby. V odstupu let ztratily postupně všechny svízele a útrapy z vojenských tažení svou zlou a nepřijemnou stránku. Zůstaly více nebo méně romantické vzpomínky předávané z generace na generaci.

V pozůstalosti starého písmáka se dochovaly některé vzpomínky na historické zajímavosti z dob pobytu a průchodu ruských vojsk městem Frýdkem:

Na okraji města Frýdku u císařské cesty, která v těchto místech odbočuje k Místku, stojí stará památná zájezdní hospoda. Hospoda byla postavena frýdeckou zámeckou vrchností již někdy okolo roku 1700. Hospoda získala na ceně, když byla zahájena poštovní doprava mezi Bílskem, Těšínem, Frýdkem, Hranicemi a Olomoucí a byla v ní zřízena poštovní stanice. Sem přijížděly poštovní dostavníky a formanské vozy. Původní název hospody byl "U černého orla". Později byla přejmenována na "Hospodu na Veselé".

Po císařské cestě kolem hospody táhlo v roce 1748 ruské vojsko v počtu asi 40.000 pěšáků, dragounů, husarů a kanonýrů na pomoc rakouské císařovně Marii Terezii proti pruskému císaři Fridrichovi II. a jeho francouzským a bavorským spojencům.

V roce 1779, po uzavření míru těšínského, zastavil se u staré hospody císař Josef II. se svým průvodem, když ho tu zdravila frýdecká zamecká vrchnost na jeho cestě z Fryštátu do Vídně.

Ale ještě mnoho jiných vzácných hostů viděla a pod svou střechu přijala tato stará zájezdní hospoda. Dne 8. února roku 1800 přijel do Frýdku z Nového Jičína a ubytoval se "U černého orla" generalisimus Alexandr Vasiljevič Suvorov, kníže italský hrabě Rymnický a říšský hrabě německý. Starý ruský vojevůdce se vracel těžce nemocen z italsko-švýcarského tažení. Ze zájezdního hostince odejel 10. února domů do Ruska. Suvorov zemřel v Petrohradě 18. května roku 1800 - přibližně za 3 měsíce po svém zastavení ve Frýdku.

Dalším slavným vojevůdcem, který se ubytoval "U černého orla" byl ruský maršál Michail Illarionovič Kutuzov, kníže smolenský. Car Alexandr I. ho jmenoval vrchním velitelem armady, vyslané na pomoc Rakousku proti Napoleonovi. Kutuzov táhl na Moravu, kde se jeho armáda zúčastnila bitvy u Slavkova. V hospodě "U černého orla" pobyl Kutuzov dva dny, během nichž přijal hlášení velitelů jednotlivých vojenských kolon a vydal armádní rozkaz s instrukcemi č. 93. Instrukce jsou datovány 16. zářím podle ruského pravoslavného kalendáře a jako místo vydání je uvedeno městečko Friedeck. Rozkaz se týkal zásobování ruského vojska. Kromě rozkazu napsal zde Kutuzov ještě dopis v německém jazyce, ve kterém děkuje frýdecké zamecké vrchnosti za pohostinství.

V upomínku na návštěvu dvou slavných ruských vojevůdců byla po druhé světové válce umístěn na budově zájezdního hostince pamětní deska.

Nejvzácnějším hostem, kterého stará zájezdní hospoda viděla, byl ruský car Alexandr I. Car projel Frýdkem dne 24. září 1814 cestou na Vídeňský kongres, na němž hrál jednu z hlavních rolí. V prosinci 1815 se z Vídně vracel opět přes Frýdek zpět do Ruska. Starý písmák vypravuje, že ve vesnici Dobrá u Frýdku dal car před kostelem zastavit svůj kočár, vystoupil z něho a nechal si zavolat dobrodinského faráře. Odepjal svůj meč, podal ho svému pobočníkovi a vstoupil do kostela. Po prohlídce kostela a po modlitbě tiše řekl car faráři: "Dnes je den mého narození". Pak poručil pobočníkovi dát faráři Kulhánkovi odměnu ve zlatých mincích hodnou ruského cara. Dobrodinský farář tuto udalost zaznamenal v kostelních záznamech.

Je přemnoho věcí v našem životě, které si zaslouží třeba jen krátkého, ale výstižného, zapsu o tom, co se kolem nás děje. Díky zapsům starého písmáka můžeme tak ještě po staletích nahlédnout i do místních historických zajímavostí kolem jedné staré silnice a staré zájezdní hospody.

Karel MÜLLER - Jan VYMĚTAL

ŠLECHTA V OLOMOUCI V 2. POLOVINĚ 16. STOLETÍ

V Okresním archivu v Olomouci jsou pod signaturami AMO Knihy 343 - 387 rejstříky městské daně zvané lozunk z období 1552 - 1599. Zachycují jména majitelů nemovitostí v Olomouci s uvedením výše poplatku a jsou tak především pramenem pro hospodářské dějiny města. Mají však význam i pro badatele v oblasti šlechtické genealogie, neboť v průběhu 2. poloviny 16. století vlastnilo domy v Olomouci velké množství šlechticů. Rejstříky ukazují nejen velikost šlechtického majetku ve městě, ale umožňují také téměř nepřetržitě sledovat časovou posloupnost

poplatníků za jednotlivé domy. Má to svůj význam pro sledování příbuzenských svazků mezi feudály, poněvadž šlechtický dům zůstával v mnoha případech v držení jednoho rodu po celé sledované období.

Literatura věnovaná našim šlechtickým rodinám vypočítává jejich pozemkový majetek, ale často opomíjí ostatní vlastnictví. V některých případech jistě neprávem, neboť dům ve městě tvořil jistě důležitou součást majetku. Zvláště pak v takovém středisku, jakým byla Olomouc. Zakupovala se zde sice také zchudlá šlechta z okolí, jako tomu bylo v mnoha jiných městech v tomto století "hospodářských převratů", ale většinu šlechtických domů vlastnili bohatší feudálové.

Sestavili jsme seznam 53 šlechtických rodů, uváděných v rejstřících lozunků v 2. polovině 16. století, s údaji o období výskytu. Není ovšem úplný. Vynechali jsme ty erbovní rodiny, o nichž nevíme, zda už byly ve sledovaném období přijaty do rytířského stavu. Velmi početně jsou zastoupeny rodiny panské, z jejichž celkového počtu v 2. polovině 16. století tvoří zaznamenaných 19 téměř polovinu. Po celé sledované období platí lozunk nepřetržitě paři z Kunovic, Haugvicové, Tvorkovští z Kravař a Boskovici. Z rodů pánů z Vrba a ze Žerotína se pak v rejstřících vyskytuje nejvíce jednotlivých osob.

Seznam rytířstva můžeme rozdělit ještě na rody starého původu a rodiny nově nobilitované, tj. přijaté do rytířského stavu teprve v 1. polovině 16. století. V našem případě tvoří většinu skupina první, ale rovněž novostítní rytíři zde mají své významné představitele v rodinách Ederů ze Štavnice, Losovských ze Šumvaldu, Vejzínů z Vejzínku, Žalkovských a dalších. Ederové a Losovští společně s rytíři z Hartunkova a Podstatskými z Prusinovic se vyskytují nepřetržitě po celou druhou polovinu 16. století.

Panský stav

z Boskovic	1552 - 1599
Březnický z Nachoda	1565 - 1599
z Fulštejna	1576 - 1599
Haugvic z Biskupic	1552 - 1599
Helt z Kemetu	1552 - 1561
Kavka z Říčan	1573 - 1589
Krajíř z Krajku	1588 - 1599
Kropač z Nevědomí	1559 - 1578
Krušina z Lichtenburku	1578 - 1583
z Kunovic	1552 - 1599
z Kunštátu	1552 - 1566
z Lipé	1598 - 1599
z Luďanic	1552 - 1565
z Miličína	1565 - 1599
z Pernštejna	1555 - 1557
Stoš z Kounic	1588 - 1591
Tvorkovský z Kravař	1552 - 1599
z Vrba	1580 - 1599
ze Žerotína	1580 - 1599

Rytířský stav

Bítovský ze Slavikovic	1552 - 1557
z Bobolusk	1568 - 1599
Borejčka z Bříšťan	1557 - 1599
Černčický z Kacova	1596 - 1599
Čisvic z Borové	1591 - 1599
Dubský z Třebomyslic	1552 - 1557
Eder ze Štavnice	1552 - 1599
z Hartunkova	1552 - 1599
Hrubčický z Čechtína	1588 - 1596
Kataryn z Kataru	1596 - 1599
Kobylka z Kobylího	1596 - 1599
Kokorský z Kokor	1563 - 1599
Kurovský z Vrchlabí	1589 - 1596
Losovský ze Šumvaldu	1552 - 1599
Malaška z Rejdychu	1593 - 1599
Mrakeš z Noskova	1566 - 1591
Nekeš z Landeka	1591 - 1599
Oderský z Luděrova	1573 - 1599
Osinský z Žitné	1598 - 1599
Otík z Oldřichova a Pěňčic	1589 - 1599
Pavlát z Olšan	1596 - 1599
Pavlovský z Pavlovic	1599
Petrvaldský z Petrvaldu	1596 - 1599
Pivce z Hradčan a Klimštejna	1573 - 1599
Podstatský z Prusinovic	1552 - 1599
Pražma z Bílkova	1588 - 1593
Prusinovský z Víckova	1552 - 1599
Schweinic z Pilmsdorfu	1573 - 1583
Skrbenský h Šiště	1588 - 1599
Vejsingar z Vejsinku	1552 - 1578
Vojsko z Bogdunčovic	1588 - 1599
Zoubek ze Zdětína	1588 - 1599
Žalkovský z Žalkovic	1596 - 1599
Ždanský ze Zastržizl	1560 - 1563

Poznámky:

1. Článek je úryvkem z práce předložené v rámci SVOČ ne FF UP Olomouc v roce 1979.
2. Rody jsou rozděleny na stavy podle údajů B. Paprockého v díle Zrcadlo slavného markrabství moravského, Olomouc 1593 a J. Pilnáčka v práci Staromoravští rodové, 2. vydání, Brno 1972.

DOTAZNÍKOVÁ AKCE OSTRAVSKÉ POBOČKY GHSP

Koncem října t. r. rozesílal výbor naší pobočky všem členům zvláštní dotazníky. Ghtěli jsme zjistit, jak členstvo pohlíží na činnost pobočky, jak hodnotí kvalitu "Zpravodaje", přednášek, zájezdů, vlastivědných vychazek atd. Také jsme chtěli navrhy a náměty jednotlivých členů pobočky doplnit plan činnosti na rok 1980, který již v této době připravujeme. Z části se nám to podařilo.

Vyplněný dotazník zaslalo 21 členů, což činí 30,83 % z celkového počtu členů pobočky /68/.

Vyhodnocení bodů dotazníku a komentář výboru pobočky:

1. S činností pobočky je spokojeno všech 21 členů, z nichž jeden "velice" a jiný "celkem ano".
2. K dalšímu zlepšení činnosti pobočky členové navrhují:
 - a/ Dlouhodoběji planovat veskeré akce s přesnými termíny.
 - b/ Zlepšit činnost, a to především výchovou členů formou přednášek a školení, např. úvod do genealogie a heraldiky včetně příbuzných oborů, čtení starého písma apod. /Genealogický kurs proběhne v jarních měsících příštího roku, heraldický kurs je planován až na rok 1981./
 - c/ Navázat přímý styk s genealogy ze Slovenska, a Polska a pozvat je k přednáškám do naší pobočky.
 - d/ Zařazovat genealogické i heraldické problémy do širšího historického kontextu.
 - e/ Věnovat více času pro volnou diskusi mezi členy, aby měli větší možnost poznat práci i jiných členů a dozvědět se, co koho zajímá. Zbytečně by se tak neplýtvalo časem na tématech, která by jim jiní mohli lehce vysvětlit. Po přednáškách na takovou diskusi zbývá jen velmi málo času.
 - f/ Zařazovat více heraldických přednášek.
3. Přednášku je ochotno uskutečnit 5 členů, jeden "prozatím ne".
4. Pouze 2 členové mají možnost získat přednášejícího.
5. Témata těchto přednášek zatím nejsou specifikována.
6. Na kolektivní badatelské práci se chce podílet celkem 14 členů, z toho
 - a/ v oboru genealogie 6 členů,
 - b/ v oboru heraldika 5 členů,
 - c/ v obou oborech 3 členové.
7. Někteří členové přímo uvedli témata pro kolektivní badatelskou práci. Ke všem bude postupem doby přihlédnuto.
8. Výbor pobočky děkuje všem členům, kteří nabízejí svou pomoc v činnosti pobočky. Všechny nabídky bude v průběhu roku využito. V podstatě je možno je všechny krátce shrnout: "cokoli podle potřeby a možností".
9. S obsahem a úrovní našeho "Zpravodaje" je spokojeno všech 21 členů, kteří nám zaslali vyplněný dotazník.
10. Ke zlepšení úrovně "Zpravodaje" navrhují členové toto:
 - a/ Zveřejňovat více metodických článků.
 - b/ Zařadit obsah některé ze základních genealogických, místopisných nebo heraldických příruček.
 - c/ Tisknout více článků o heraldice.
 - d/ Uveřejňovat více zajímavostí z okolí Ostravska.
 - e/ Dle technických možností zavést kresby znaků, rodinných schemat, historických situačních plánů měst, osad apod.
11. Celkem 8 členů hodlá poskytnout pro "Zpravodaj" článek, jeden "prozatím ne". /Výbor ostravské pobočky GHSP prosí všechny své členy, aby svými články či různými menšími příspěvky pomohli naplňovat stránky dalších čísel "Zpravodaje"./
12. Dva členové mají možnost získat článek pro "Zpravodaj".

13. Témata příslibených článků nebudeme nyní zde uvádět, neleznete je všichni v dalších číslech "Zpravodaje".
14. Se zájezdy pobočky je spokojeno 15 členů, 6 se nevyjádřilo.
15. Navrhované trasy dalších zájezdů a místa, jež by bylo prospěšné navštívit: vidnava, Zlaté Hory, zámek ve Slavkově, slavkovské bojiště, Opava a okolí, Starý a Nový Jičín, Bukvaldy, Brno, Slavkov a okolí, Velké Losiny, Šternberk, Sovinec, Vizovice, Lešná, Holesov, Hranice, Lipník, Helfštýn, Polsko /Krakov, Katovice, event. jina pohraniční centra/, Šternberk, Bouzov, Olomouc, Štramberk, Helfštýn, Šternberk, zámek ve Frydku, Brno, Muzeum Sztuki Medalierskiej ve Vroclavi, Telč, Dačice, Slavonice, Landštejn, Okresní archiv v Jeseníku, Velké Losiny - zámek a papírna s výletem do Orlických hor, Polsko /Kladsko, Krakov atd./.
16. Některý ze zájezdů jsou ochotni 2 členové zorganizovat, jeden prostředkovat.
17. S prázdninovými vycházkami je spokojeno 16 členů, 5 se nevyjádřilo.
18. K dalším vycházkám jsou navrhována tato místa: zámek v Šilheřovicích, ve Frydku a ve Staré Vsi nad Ondřejnicí, Štramberk, Pulnek, archiv v Janovicích, Oblastní archiv v Opavě s odborným výkladem a ukázkou zajímavých archivních dokumentů.
19. Jeden člen je ochoten některou vycházku zorganizovat.
20. Celkem 10 členů navrhuje, aby se schůzky konaly 1x do měsíce, 7 členů si přeje 2x do měsíce. Čtyři členové se nevyjádřili a zadrželi bod 21a/ - "jako dosud", což by znamenalo 1x do měsíce.
21. Celkem 16 členů navrhuje jako den konání schůzek naší pobočky středu, 2 pondělí, 1 čtvrtek a 1 pátek. 10 členů navrhuje, aby se tyto schůzky konaly v 17.30 hod. /tedy jako dosud/, 4 v 18.00 hod., po 1 v 16.00 a 16.30 hod., 2 v 17.00 hod. /Pravděpodobně i v příštím roce bude pro schůzky vyhrazena středa se začátkem v 17.30 hod., event. v 18.00 hod. Některé přednášky budou uskutečněny též v sobotu dopoledne - někteří přednášející nemohou totiž zavítat do Ostravy ve všední den a také to bude vyhovovat mnohým členům naší pobočky ze vzdálenějších míst./
22. Své přání zúčastnit se připravovaného genealogického kursu vyjádřilo 17 členů.

Kj -

DO VAŠÍ KNIHOVNY

Vlastivědný věstník moravský, 1979, č. 2, vyd. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně.

Také toto číslo Vlastivědného věstníku moravského přináší kromě jiného příspěvky, které zaujmou heraldiky a henealogy.

Na str. 177 - 181 je uveden článek Zdenka Hasoně /Archeologické nalezy z hradu Blanseku /okres Blansko/".

První písemná zpráva o tomto hradu v Moravském krasu /zřícenina se nachází přímo proti vstupu do Punkevních jeskyní/ je z roku 1267 v listině olomouckého biskupa Bruna ze Schaumburka, který byl pravděpodobně zakladatelem hradu. V roce 1431 byl Blansek dobyt husity a prý zcela zničen. Článek seznamuje s nejnovějším archeologickým výzkumem prováděným Okresním muzeem v Blansku. V souvislosti s charakteristikou nálezů, potvrzujících dobu existence hradu, uvádí některé další údaje o tehdejší moravské šlechtě.

Příspěvek Ivo Hlobila "Středověké ochranné nápisy v Olomouci" přináší transkripci nápisů na 4 pískovcových deskách v Ostružnické ulici čp. 333 a jejich podrobný rozbor.

Báclav Burin v článku "Pozdně barokní a empírové doklady funerální kamenické výroby na Rousínovsku" upozorňuje na zajímavá díla z této oblasti z 18. a 19. století.

V oddíle drobnosti informuje Miloslav Pojsl o kamenných renesančních fragmentech v objektu bývalého zámku v Bílé Lhotě /okres Olomouc/. Napis uvádí jména Jana Zaviše Bítovského ze Slavíkovice a Kunky z Kobylího; po stranách kartuše nápisem jsou zpodobněny erby těchto dvou majitelů Bílé Lhoty v 16. století.

/VVM lze objednat u PNS, ústřední expedice tisku, Brno, tř. Obranců míru č. 2./

- 1c -

V letošním roce vydalo Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ostravě již čtvrtý svazek "Sborníku památkové péče v Severomoravském kraji". Obsahuje studie a články cenné zvláště pro zájemce o dějiny našeho regionu, Ostravy, architektury a výtvarného umění na severní Moravě atd.

"O vývoji vztahu památkové péče k ochraně historických měst" píše v úvodní studii Ivo Hlobil. Článek "Uničovský letner" z pera Pavla J. Michny je pojat jako příspěvek k poznání mendikantské architektury na Moravě. Vychází z poznatků získaných archeologickým průzkumem bývalého klášterního chrámu Povýšení sv. Kříže v Uničově. Stavební vývoj renesančního zámku v Kelči z hlediska pramenů popisuje ve svém příspěvku Jan O. Eliáš. "Dva příspěvky k dějinám Olomouce ve 13. století" Jana Bistrického přinášejí nové doklady o Novém Hradku a ke genezi města. O pochřebisti obětí bojů u Tovačova roku 1866 pojednává Václav Burian. Tento příspěvek je doplněn seznamem příslušníků rakouské a saské armády, padlých a zemřelých na následky zranění v bitvě u Tovačova, jež obsahuje celkem 294 jmen. O neznámé olomoucké fresce K. F. A. Töpfera píše Rudolf Chadnoba a nové údaje o malíři A. M. Lublinském přináší ve své zprávě Miloš Kouřil.

Pro zájemce o dějiny Ostravy má velký význam článek Leoše Mlčáka a Pavla Šramka "Ostravské zvony". Základem této práce je podrobný výzkum všech kostelů na území města podle stavu k 1. 4. 1976. Součástí příspěvku je místopisný přehled ostravských zvonů a soupis nejvýznamnějších dochovaných zvonů.

Všechny zde citované studie, články a další drobnější příspěvky jsou doprovázeny mnoha kvalitními fotografiemi.

- Kj -

DROBNÉ ZPRÁVY

Ing. Jindřich Mach /nám. 9. května č. 500/2, 708 00 Ostrava-Poruba/ hleda údaje o rodině Karla Kössla, správce v Drahobuši /farní úřad Strážístě/ a jeho manželky Marie roz. Baierové. Karel Kössl působil zřejmě v jižních Čechách, v roce 1815 v Drahobuši. Chybí datum jeho úmrtí - snad v Drahobuši nebo v Panenském Týnci. Dále postrádá údaje o jejich synovi:

Josef Kössl, úmrtí cca 1851 v Panenském Týnci, chybí též místo a datum narození; datum a místo sňatku s Annou roz. Ohmovou z Kunkovic, její datum úmrtí v Panenském Týnci.

Josef Kössl měl s Annou roz. Ohmovou tyto děti:

1. dcera neznámého jména, nar. před r. 1812, která se snad provdala v Panenském Týnci,
2. Antonín, nar. 3. 3. 1817 Panenský Týnec - hledá se datum jeho sňatku s Annou roz. "Holey" z Přílep a jejich úmrtí, dále datum narození jejich syna Antonína v Panenském Týnci, který žil v r. 1872 v Praze,
3. Johanna, nar. 24. 9. 1819 Panenský Týnec - hledá se datum a místo sňatku, úmrtí, event. i potomstvo,
4. Barbora, nar. 6. 12. 1820 Panenský Týnec, zemř. 22. 11. 1887 v Dobříši - hledá se datum sňatku,
5. Alois - data známa
6. Anna, nar. 5. 4. 1824 Panenský Týnec - chybí datum sňatku, úmrtí a potomstvo /rovněž i u následujících dětí/,
7. Ignac, nar. 24. 6. 1825 Panenský Týnec,
8. Julie, nar. 28. 3. 1829 Panenský Týnec.

Hledané údaje by se pravděpodobně měly vyskytovat v materiálech SOA Litoměřice, kam Ing. Mach pro vzdálenost a věk nemá možnost zajet. Za případné informace děkujeme.

- - - - -
" Z p r a v o d a j " vydává ostravská pobočka Genealogické a heraldické společnosti v Praze. Vychází nepravidelně a je určen pouze pro potřebu členů GHSP.

Za původnost a obsah článků ručí autoři.

Veškeré články, drobné příspěvky a podobně zasílejte laskavě na adresu: GHSP - pobočka Ostrava, poštovní schránka 217, 729 17 Ostrava 1.

Uzavěrka 4. čísla II. ročníku byla 30. 11. 1979.

Schváleno k tisku odborem kultury Národního výboru města Ostravy pod č. j. 64/78 z 28. 8. 1979.

I.

OBSAH I. A II. ROČNÍKU "ZPRAVODAJE"
OSTRAVSKÉ POBOČKY GHSPČlánky

Cimalová, Libuše: Matriky porubské farnosti	I	23-25
Garbová, Eva: Náhrobek Ctibora Syrakovského z Pěrkova v kostele sv. Jana Křti- tele ve Staré Vsi nad Ondřejnicí	I	28-29
Garbová, Eva: Náhrobek Samuela Wolfa z Března na zdi kostela sv. Jana Křtitele ve Frýdku-Místku	I	12
Hrbáček, Karel: Co by nam nemělo být lhostejné	I	30
Hrbáček, Karel: Úvaha o ostravském znaku	II	46-61
Chocholatý, František: Hrad Vikštejn a jeho držba v údobí opavských Přemyslovců	II	88-92
Kejla, Vladimír: Polexina = Apolena ?	I	8-10
Kj: Za další rozvoj socialistického života pra- cujících /výňatky ze zprávy předsednictva SmkV KSČ/	II	44-45
Mach, Jindřich: Z rodinné kroniky	II	6-9
Mitura, Jaromír: Nález firemního štítu bývalých majitelů Vítkovických železaren s rodovým znakem Rothschildů	II	12
Mlčák, Leoš - Šrámek, Pavel: Mlčenliví svědkové	II	34-37
Müller, Karel - Vymětal, Jan: Šlechta v Olomouci v 2. polovině 16. století	II	94-96
Palát, Jiří: Metody osobní dokumentace při genea- logickém a heraldickém bádání	I	17-22
	II	13-19
	II	41-44
Palivec, Viktor: Heraldická sbírka	II	74-79
Palivec, Viktor: Karusel jmen	I	25-28
Pchálek, Jan: Atentat na Heydricha a ostravský lékař MUDr. Brětislav Lyčka	II	1-4
Plesník, Vladimír: Přežívání choroboplodných zarodků v listinném materiálu	II	63-65
Podešva, Alfréd - Hrbáček, Karel: Ještě o nezná- mém znaku Michálkovic	II	37-39
Podešva, Alfréd - Hrbáček, Karel: Tři znaky obce Michálkovic	I	8-10
Rolinc, Vladimír: Komplexní identifikační roz- bory v rané genealogii	II	26-34
Rolinc, Vladimír: Příspěvek k metodice bádání v rané genealogii	II	79-87
Szabó, Ludovít: Podivná trojčata	II	11-12
Šefčík, Erich: Heraldické a sfragistické mate- riály ve sbírkách historického oddělení Slezského muzea v Opavě	II	9-11
Turek, Vilém: Frýdek - sídlo biskupství?	II	39-41
Turek, Vilém: Rusové ve Frýdku	II	93-94
Turek, Vilém: Wolfův dům ve Frýdku	I	30-31
Turek, Vilém: Zánik místních památek a historic- kých zajímavostí v souvislosti s asanací a rozšiřováním města	II	4-6

II.

Do Vaší knihovny /recenze, anotace/

- Čoupkovi, Jaromíra a Jiří: Pečetě obcí okresu Uherské Hradiště. ONV Uherské Hradiště - okresní archiv, Slovácké muzeum Uherské Hradiště, 1977. /lc/ I 14
- Dvořák, Karel: Humanistická etnografie Čech. Johanes Butzbach a jeho Hodoposricon. Universita Karlova. Praha 1975. /Pat/ I 13
- Heraldická ročenka na rok 1978. Heraldický klub České numismatické společnosti. Praha. /lc/ I 36
- Hlubinka, Milan: Objev gotického náhrobku v kostele sv. Václava v Ostravě. In: Sborník Ostrava 9. Profil. Ostrava 1977. Str. 341-344. /lc/ I 14
- Knapová, Miloslava: Jak se bude jmenovat? Academia, Praha 1978. /lc/ I 35
- Louda, Jiří: Moravská církevní heraldika. Znak olomouckého biskupství a arcibiskupství, olomouckých biskupů a arcibiskupů. Olomouc 1977. /lc/ I 14
- Louda, Jiří: Některé erbovní postavy v dějinách Olomouce. Ediční rada MěNV v Olomouci. Olomouc 1978. /km/ II 69-70
- Macůrek, Josef: Pod Hrástýnem a Křídlem. Úvahy o osudech vesnického lidu ve 14. až 19. století. Brno. Muzejní spolek Brno. /Pat/ II 68-69
- Mezírka, Josef: Poradce pro obecní představené a písaři v záležitostech obecních, policejních, vojenských, berničných, živnostnických, soudu trestního a civilního, v záležitostech pozůstalosti, poručnictví, gruntovní knihy a jiných občanských záležitostech. Brno 1854. /Kj/ II 67-68
- Miasta Polskie w tysiącleciu. II. díl. Wrocław - Warszawa - Kraków. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich Wydawnictwo 1967. /lc/ II 20
- Sborník památkové péče v Severomoravském kraji č. 4. KSSPPOP Ostrava 1979. /Kj/ II 99-100
- Sborník příspěvků k problematice koaličních válek a litvy 2. 12. 1805. Klub přátel vojenské historie u 605. ZO Svazarmu n.p. Zbrojovka Brno. Brno 1978. /lk/ II 71-72
- Sejbal, Jiří: Dějiny peněz na Moravě. Moravské muzeum Brno. 1978. /Pat/ I 13-14
- Speransov, Nikolaj Nikolajevič: Zemelnyje gerby Rossii XII - XIX vekov. Izdatelstvo Sovetskaja Rossia. Moskva 1974. /lk/ II 20
- Starý, Václav: O nejstarších prachatických pečetích a pečetidlech. In: Okresní archiv v Prachaticích 1955 - 1975. Prachatic 1975. /lc/ I 35

III.

Studie z obecných dějin. Universita Karlova. Praha 1977. /Pat/	I	13
Vlastivědný věstník moravský. Muzejní spolek v Brně. Roč. 31/1979, č. 1. /lc/	II	70-71
Vlastivědný věstník moravský. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně. Roč. 31/1979, č. 2. /lc/	II	98-99
Vojtěch Martínek. Sborník příspěvků k nedožitým devadesátinám. Práce a studie 2. Vlasti- vědný ústav Frýdek-Místek 1977. /lc/	I	35
Zarybnický, Měloš: Tradice želízka a mlátka. In: Ostravsko-karvinský horník, od č. 21, 1979. /lc/	II	72
Zenger, Zdeněk M.: Česká heraldika. Vyšehrad. Praha 1978. /Pat/	I	13
Znaky měst a městeček Severomoravského kraje. Zvláštní příloha k časopisu Heraldika č. 2/1978. Heraldická sekce při Okres- ním muzeu Praha-západ v Jílovém u Prahy. /lc/	II	70

Z činnosti pobočky

Kejla, Vladimír: Slovo úvodem	I	1- 2
Kj: Členové ostravské pobočky GHSP	I	31-35
Kj: Dotazníková akce ostravské pobočky GHSP	II	96-98
Kj: Výroční valná hromada ostravské pobočky GHSP	II	21-24
Kj: Zakladní informace o pobočce GHSP v Ostravě	I	2- 3
Noví členové pobočky	II	24
	II	72
výbor pob.: Formuláře pro výpisy z matrik	II	65-67

Drobné zprávy

Roč. I.; str. 14-15, 36
Roč. II., str. 25, 72-73, 100